Runstenen fanns enligt J. Bureus (F a 5) på »Biörnhammars gerde». J. Rhezelius (F l 1): »Lena Sochn strax wid Salstad. I Biörnhammars gärdet står denna.» — Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Biörnhammar i Lena S^{n} nid i Engan» (B 518 och L 230: »Björnhammar»). — Stenen har senare varit helt försvunnen; den finnes icke upptagen i Celsius' eller Dybecks samlingar. Den söktes förgäves 1942.

Stenens höjd har varit omkr. 1,85 m., bredd omkr. 1 m.

Inskrift (enligt B 518):

-ami - turu · lit kira markat · irmunt sun sin kaeri
5 10 15 20 25 30 35

-ami - turu *let gæra mærki at Ær(n)mund, sun sinn* **kaeri.**

»**-ami - turu** lät göra minnesmärket efter Ärnmund, sin son . . .»

Till läsningen: Före 2 **a** har genom skraffering antytts, att här torde ha funnits en runa. Mellan 4 **i** och 6 **t** är avståndet så stort, att här sannolikt har funnits en runa. 7 **u** har formen av en liksidig triangel. 16 och 18 **a** ha bst endast t. v. om hst.

J. Rhezelius: **a . . . ityṣ li͡tu kara merki at ermunt sun · sin · iki.**

Inskriften har, av de bevarade läsningarna att döma, varit ganska svårläst. Det första namnet kan knappast identifieras. Det sista ordet är så olika uppfattat av de båda granskarna, att en tolkning icke låter sig göra. S. Bugge uttalar (*ANF* 8, s. 27) med skäl tvivel om läsningens riktighet. Om mansnamnet *Ærnmundr* (*Ærinmundr*) se U 15.

1031. Hånsta, Lena sn.

Pl. 60.

Litteratur: B 522, L 231. J. Bureus, s. 148 n:r 248 (Bureus' egen uppteckning), s. 193 n:r 139 (Rhezelius), F a 5 n:r 246, F a 1 s. 57; J. Rhezelius, F a 10:1 n:r 69, F l 1 n:r 20, F m 18, s. 347; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 66; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 328; R. Dybeck, Reseberättelse 1864 (ATA); UFT h. 5 (1876), s. 31; Brev till riksantikvarien H. Hildebrand från f. d. organisten C. G. Lundegrén $^{23}/_{6}$ och $^{29}/_{6}$ 1886 (ATA); E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 36; K. E. Westerberg, Inventering av fornlämningar i Lena sn 1927 (ATA); Handlingar i ATA 1950 och 1951.

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckningar (F a 10:1, F m 18 och F l 1); J. Bureus, kopparstick (F f 6 n:r 99); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 522).

Runstenen står rest 3 m. N om vägen, ett stycke Ö om mangårdsbyggnaden i Hånsta n:r 1.

Inskriften finnes redan upptagen i Joh. Bureus' samlingar. Han har själv upptecknat den den 15 aug. 1633. Platsen anges vara »Vid Hånstad i Lena S.» (F a 6), »Hånsta» (F a 5). J. Rhezelius: »Wid Honsta» (F a 6), »Widh Honsta i hagen» (F a 10:1), »Widh Hånnsta i en Hästhaga» (F l 1). — I *Ransakningarna* meddelas, i en relation av komministern i Lena Elias Olai Belovius år 1677: »Finns ehn Runsteen vid ehn by som kallas Hånstad». — J. Peringskiöld, *Monumenta*: »På Hånesta ägor» (B 522: »Hånesta ägor»; L 231: »Hånestads ägor»). — O. Celsius tycks icke själv ha granskat inskriften. R. Dybeck har sökt den förgäves. Han anmärker i sin reseberättelse 1864: »Runstenarne som fordom funnits vid Altomta och Hånstad söktes flere gånger utan framgång. Man lofte att vidare leta efter dem. — Här tillåter jag mig nämna att uppsökandet af bautilske runstenar, oftast på trakter, der inga andra minnesmärken finnas, upptager en otroligt dryg tid, hälst när runstenarne (såsom fallet är i en stor del af Upland) sällan eller alldrig förekomma vid sockenvägarne, utan måste sökas antingen vid nästan ofarbara s k. lervägar, eller rent af i vilda obygder — ett förhållande som för öfrigt har sin stora märkvärdighet.» *UFT* h. 5 (1876): »Saknas troligen liksom föregående [U 1030], enär

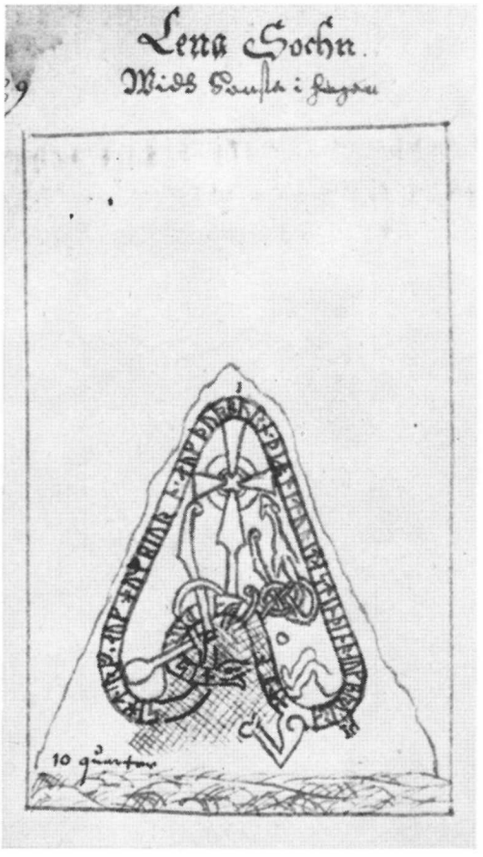

Fig. 225. U 1031. Hånsta, Lena sn.
Efter teckning av Rhezelius (F a 10: 1).

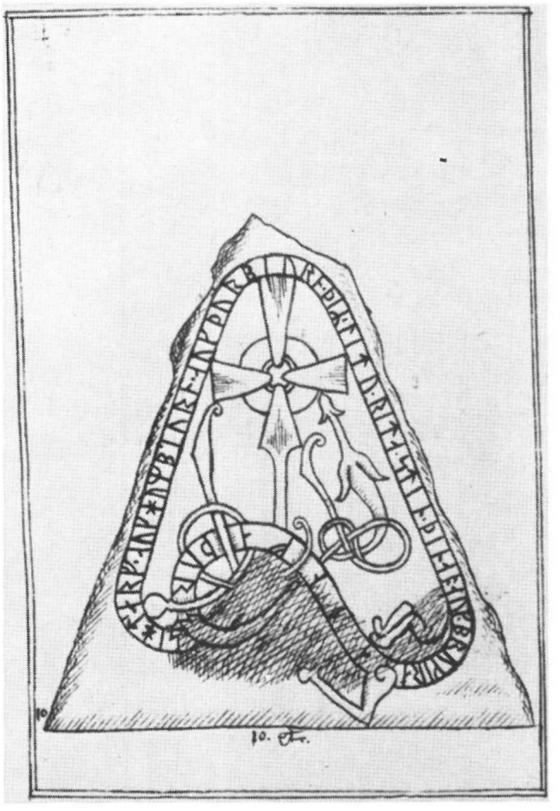

Fig. 226. U 1031. Hånsta, Lena sn.
Efter teckning av Rhezelius (F l 1).

den ej finnes upptagen hos D[ybeck].» — År 1886 anmälde f. d. organisten i Björklinge C. G. Lundegrén i brev till riksantikvarien Hans Hildebrand, att Hånsta-stenen blivit påträffad »vid rifningen, detta år, af ett badstugugrund . . . Beklagligen är den illa tilltygad, bitar på nedre kanten bortslagne, ja ock omkring $^1/_3$ af stenen öfverst . . . Det bortslagna stycket är icke återfunnet . . . Jag skall, om det tillåtes, resa den skadade stenen på ett stengrund i min trädgård.» Enligt K. E. Westerbergs uppgift 1927 låg då en halv runsten »på gårdsplanen till Lundegrens gård . . . De andra delarna ligga troligen i en f. d. smedja 200 m. Ö därom.» År 1949 hittades vid en av de andra gårdarna i Hånsta ett trekantigt runstensfragment innehållande utom ornamentik en runslinga med omkr. 15 runor. Fragmentet skulle enligt uppgift vara funnet i stengrunden till ett rivet hus. Av en undersökning framgick, att också detta fragment hade tillhört Hånsta-stenen och haft sin plats på runstenens h. sida (med runorna 41—54). De båda fragmenten passade samman och kunde utan svårighet kittas ihop. Ehuru nedre delen av stenen fortfarande saknas, lagades och restes den övre delen på sin nuvarande plats år 1951.

Grå granit, med rödaktiga inslag. Höjd 1,14 m., bredd nedtill 1,18 m. Stenen är triangelformad. Ristningen är djupt huggen och väl bevarad.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter B 522 och Rhezelius):

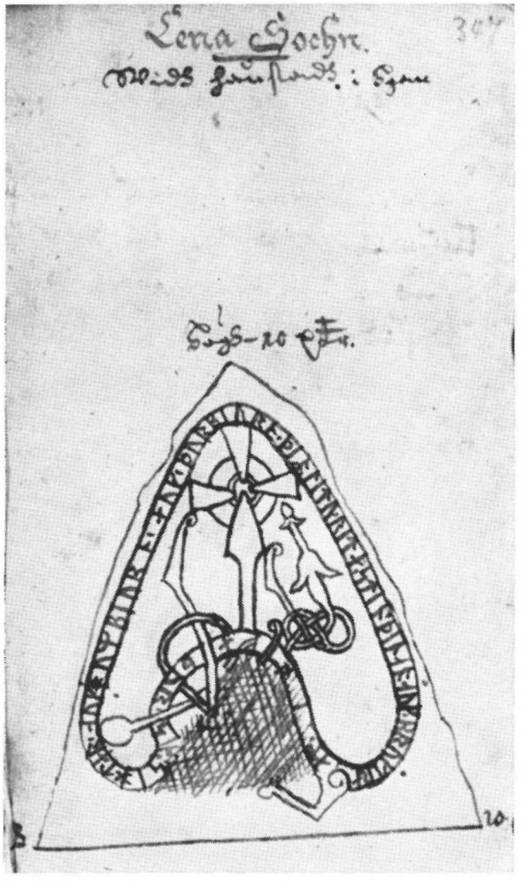

Fig. 227. U 1031. Hånsta, Lena sn.
Efter teckning av Rhezelius (F m 18).

Fig. 228. U 1031. Hånsta, Lena sn.
Efter kopparstick av Bureus.

[sihtia]rf ᛁ auk humbiurn ᛁ [auk þur]þiurn ᛁ þiʀ lit[u] r[i]ţa stin þino auk b[ru·kira at iu]n faþur·[sin]

Sigdiarf[ʀ] ok Ho[l]mbiorn ok Þorbiorn þæiʀ letu retta stæin þenna ok bro gæra at Ion, faður sinn.

»Sigdjärv och Holmbjörn och Torbjörn de läto uppresa denna sten och göra bron till minne av Jon, sin fader.»

Till läsningen: Intet sk efter 11 **k**. Fr. o. m. 20 **a** är kanten av stenen avslagen och ett stycke av inskriften (t. o. m. 26 **b**) förstört. Av 20 **a** finnes intet spår, av 21—22 **uk** nedersta delen, av 26 **b** nedre hälften. 32 **i** är icke stunget; icke heller 44 **i**. Intet sk efter 33 **ʀ**, 37 **u**, 41 **a**, 45 **n**, 49 **o**, 64 **n**. Av 37 **u** finns endast hst:s översta del i behåll; av 39 **i** endast nedersta delen. V. bst i 40 **t** är borta.

J. Bureus (F a 6): **sihtiarf ᛁ auk humbiurn ᛁ auk þurbiurn ᛁ þiʀ litu rita stin þino auk bru kira ... in faþur ...** — J. Rhezelius, F a 6: 46—49 **þinao**, 60—72 **at ... i ... n ... faþur sin**; F a 10: 1: 1—8 **sihtirf**, 60—72 **at in ... faþur sin**; F l 1: 46—49 **þinao**, 60—72 **a ... i ... n ... faþur s ...**; F m 18: 1—8 **sihtar**, 47—50 **þinao**, 60—72 **at ...-... n faþur·sin**. — Hadorph (B 522): Framför 1 **s** ett **i**. 72 **n** saknas.

Fig. 229. U 1031. Hånsta, Lena sn. Efter B 522.

En del av ristningen nedtill i mitten var redan på 1600-talet förstörd, såsom antydes genom skraffering på Rhezelius' och Leitz-Hadorphs teckningar, liksom också i Bureus' läsning. Huruvida någonting har funnits framför 1 **s**, är sålunda ovisst; Hadorph har ett **i**. Däremot saknas den sista runan 72 **n** hos Hadorph. Synnerligen osäkert är namnet på den döde. Endast sista runan 64 **n** är bevarad, och den är bestyrkt genom alla de tre föregående läsningarna. Bureus har en lucka mellan **kira** och **faþur**. Rhezelius anger genom skraffering, att inskriften är skadad eller förstörd. Hadorph har ett onormalt stort avstånd mellan 61 **t** och 62 **i**, jämte skraffering.

J. Bureus (F a 5) tolkar inskriften: »SigTarvus et HumBernus et ThurBernus illi fecerunt scribi saxum hoc et pontem fieri -in Patri suo.» — J. Rhezelius: »Sigdiervus et Humbernus et Turbernus hi fecerunt scribi saxum hoc et sepulcretum præparare patri suo.» — J. Peringskiöld: »Sigdiärf och Humbiörn sampt Thyrbiörn de låtho skrifwa på denna Steen, och giöra Broon åth sin fader Jon.» — *UFT* h. 5: »(. . . och) Sigdjerf och Holmbjörn och Thorbjörn, de läto rita denne sten och göra bro efter Jon, sin fader.» — E. Brate: »Sigdjärv och Holmbjörn och Torbjörn, de läto resa denna sten och göra bro efter Jon, sin fader.»

Ristningen är icke signerad, men Brate har med starka skäl antagit, att den är utförd av Åsmund Kåreson. Karakteristiskt är korset, som är välbekant från flera av Åsmunds signerade runstenar. På en av dessa möter oss också den vingade draken, nämligen L 258 (B 564) Åbyggeby, Vendels sn. Det är i stort sett samma mönster på dessa båda stenar, och med hjälp av Åbyggebystenen kan man rätt väl rekonstruera Hånsta-stenens ursprungliga utseende. På B 564 går ormkroppen i en full båge åt vänster och sedan medsols runt stenen, på U 1031 i stället i en halv

båge åt höger och sålunda motsols runt stenen. I båda fallen har ormkroppen fortsatt direkt upp i korsfoten, på B 564 från höger, på U 1031 från vänster. Härmed sammanhänger säkerligen, att den vingade draken på B 564 är lagd på vänstra, på U 1031 på högra sidan av korset. Längst nere på högra sidan tycks ha funnits en figur, snarast en människokropp. Det är rätt vanligt, att Åsmund på detta sätt fyller ut tomrum innanför runslingan (t. ex. U 901 och 904). — Bruket av runorna överensstämmer med Åsmunds vanor: **o** i **þino**, **u** i **þur-** och **bru**, **h** i **sih-**. En avvikelse är **at**; Åsmund har annars i regel den längre formen **aftiʀ** (**abtiʀ**). Sannolikt har det funnits en anledning till att han här har valt den kortare formen. Ett par runor äro uteglömda: ett **ʀ** i namnet **sihtiarf**, ett **l** i förleden **hum-** *Holm-*.

Om namnet *Sigdiarfʀ* se U 109, om *Holmbiorn* U 739, om *Ion* (*Ioan*) U 216. Detta namn är visserligen det äldsta av de inlånade kristna mansnamnen, och det är flera gånger belagt i uppländska runinskrifter. Mycket påfallande är dock, såsom A. Grape har framhållit (*Studier över de i fornsvenskan inlånade personnamnen* 1, 1911, s. 80), dess förekomst på en sten ristad av Åsmund Kåreson, »som avgjort icke är yngre än vid pass år 1050»; det är här namn på den döde, efter vilken stenen är rest av hans söner. Det bör då framhållas, att läsningen just på denna punkt av inskriften är långt ifrån säker.

Tyvärr kan man icke, på grundval av de mycket obestämda äldre uppgifterna, fastställa stenens ursprungliga plats. Den har varit rest vid en bro.

1032. Ånge, Lena sn.

Pl. 60.

Litteratur: B 520, L 232, D 1: 222. J. Bureus, F a 6 s. 193 n:r 138 b (Rhezelius), F a 5 n:r 247, F a 1 s. 57; J. Rhezelius, F l 1 n:r 21; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 66; R. Dybeck, Reseberättelse 1864 (ATA), Fornminnen i Lena sn 1864 (ATA); UFT h. 5 (1876), s. 31; K. E. Westerberg, Inventering av fornlämningar i Lena sn 1927 (ATA); Upsala Nya Tidning $^{21}/_{7}$ 1951.

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (F l 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 520); R. Dybeck (D 1: 222).

En runsten vid Ånge var känd redan av Joh. Bureus, genom meddelanden av Joh. Rhezelius. Platsen uppges vara: »Honsta sten» (F a 6), »Nordan Ångi i gärdeth» (F l 1), »Än en sammastädz» [som U 1031], d. v. s. vid Hånsta. — Komminister Elias Olai Belovius uppger år 1677 i *Ransakningarna*: »Ähr och ehn Runsteen till att see och finna wed ehn by som kallas Ångie.» — J. Peringskiöld, *Monumenta*: »På Ånge ägor»; träsnittet har påskriften »Ånge i Lena sochn» (B 520: »Ånge»; L 232 »Ånga»). — Stenen har sedermera blivit sönderslagen och använd som byggnadssten vid gården. I Dybecks reseberättelse 1864 meddelas: »I Änge [sic!], som ligger norrut från Uggelstad, träffades i grundmuren till ett boningshus två större stycken af en förut bekant runsten. De öfriga styckena äro sannolikt dolda i muren.» I *Sverikes runurkunder* (s. å): »De tre styckena af en präktig runsten äro inmurade i grundvalen till ett boningshus i Ånge.» Det ena av de båda fragmenten blev småningom till större delen täckt av jord och grus; det blev dolt under markytan. Vid inventeringen 1942 iakttogs därför endast ett stycke; det låg i grunden till det äldsta boningshuset på gården, på östra gavelsidan 3 m. N om södra hörnet, i markytan. År 1951 anmälde ägarna av gården, bröderna Lundin, att de funnit ännu ett stycke, på norra långsidan utåt gårdsplanen, 1 m. V om nordöstra stugknuten. Det visade sig vara det ena av de av Dybeck kända fragmenten, som sålunda återfunnits. Över detta ligga två mindre stenar med spår av ristning. Det ena fragmentet (A), det i östra gavelväggen, utgör runstenens toppstycke, det andra (B) är mellersta delen av fotstycket. Vad som nu saknas är dels en del av toppstycket på den v. sidan, dels två delar av fotstycket, en större på den v. sidan och en mindre på den h. sidan.